

Gorzás Zsófia Mária

Szegedi Tudományegyetem

A tetoválás, mint a női önkifejezés testet öltött gyakorlata

Az utóbbi évtizedekben a nyugati kortárs társadalmak mainstream miliójében a tetoválás folyamatosan átirta a társadalmi határokat. A tetoválás (és a test) megítélésében végbement változások, illetve annak pozitív ábrázolása tette lehetővé, hogy ez az ősi testművészeti gyakorlat mára populárisává vált. Ez a jelentős változás a társadalom tetoválásokhoz való viszonyulásában biztosította az erősen tetovált nők számára, hogy a bőrük révén vizuálisan is kifejezhessék önmagukat. Dolgozatom, két magyar tetováló nőművésszel készített mélyinterjú segítségével, annak bemutatására irányul, hogy a tetoválás miként válik olyan populáris és hatalommal felruházó testművészeti formává, melyet az erősen tetovált nők önmaguk felfedezésében hasznosíthatnak.

A mai nyugati kultúra fősodrában a tetoválás egyre nagyobb népszerűsége mögött különböző történelmi, társadalmi és kulturális motivációk rejteznek. Az elmúlt évtizedek során radikális változások történtek a testek jelentőségének, politikájának és határainak értelmezésében. A hagyományos, biológiai megítélésről elmozdulva egy új, történelmileg és társadalmilag meghatározott test-modell felé fordult a figyelem (Bordo 1993; Butler 1993; Haraway 1991). Az erősen tetovált nők testdíszítő szokásai is a normalizált, kulturálisan fegyelmezett, nőiesen eszteticizált, tárgyiasított testképpel állnak szemben, ellenszegülve a társadalmi elvárásoknak. A tetoválás (és magának a testnek) a változó társadalmi megítélése és pozitív ábrázolása (pl. a tetoválás mint divatos kiegészítő, tetováló műsorok a televízióban) tette tehát lehetővé, hogy ezt az ősi testművészeti formát alkalmazva az erősen tetovált nők erőteljes vizuális önkifejezésre telessenek szert a bőrfelszínük látványos ékesítésével. Kutatásom fő célja annak feltárása, hogy a tetoválás miképp válik egyre erőteljesebb és elfogadottabb populáris testművészeti és önkifejezési formává az erősen tetovált nők számára. Az okok feltárásához szükségesnek látom a tetoválás társadalmi nemi relevanciájú rövid történelmi áttekintését; majd a tíz tág tetoválási motivációs kategória összegzését; illetve néhány jelentős, a nyugati poszt-indusztriális fogyasztói társadalmak gondolkodását ma is átható, a tetoválással összekötött negatív sztereotípiák feltárását. Mikhail Bakhtin (1995) és Philip Thomson (1972) elméleteire

támaszkodva választ keresek arra, hogy miért tekintik a tetovált női testet gyakran még mindig abnormálisnak és groteszknak. A dolgozatban említett szerzők megállapításai alapján amellet érvelek, hogy az 1960-as évek USA-jának ‘Tetoválás Reneszánsza’ bírt talán a legjelentősebb hatással mind a tetoválásra, mint művészeti formára, mind pedig a női tetováló művészekre, akik e kulturális fordulat következtében könnyebben léphettek be a tetoválók világába, hogy felfedezhessék önmagukat és kijelölhessék saját helyüket ebben a szakmában.

A nyugati minta mellett különös hangsúlyt fektetek a magyar női tetováló művészek és erősen tetovált nők helyzetére is. Ennek érdekében, hogy igazoljam és kiegészítsem az általam említett nyugati szerzők megállapításait, felhasználok két fiatal magyar női tetováló művésszel, Bencsik Dorottyaival és Lugasi Dórával¹ készített esettanulmányaim anyagát is. Lugasi Dóra, a szegedi *Witch Tattoo* szalon tulajdonosa, aki mivel végzettségével (keramikus) nem tudott elhelyezkedni, a jövedelmezőbb tetováló szakma felé fordult, mely művészi kihívást is tartogatott a számára. A kecskeméti *PumpSkin Tattoo City* szalon festőként végzett tulajdonosa, Bencsik Dorottya pedig szintén birtokában van annak a professzionális művészeti tudásnak, melyet a tetováló szakmában kamatoztatni tud, és mely a későbbiekben kulcsfontosságú tényezőként fog megjelenni tanulmányomban. Céлом annak bemutatása, hogy az erősen tetovált nők számára a hagyományosan férfiasként kódolt, kriminalizált, vagy exotizált tetoválás miként válhat(ott) a hatalommal felruházó, és a konvencionális gender szerepeket felülíró, sajátos női önkifejezés testet öltött gyakorlatává.

A tetoválás társadalmi nemi relevanciájú történelmi áttekintése

A ‘tetoválás’ (‘tattoo’) szó maga az angol nyelvben először akkor bukkant fel, mikor James Cook kapitány visszatért a déli tengereken tett felfedező útjáról (1769) (Jones 1). Ám etimológiailag a ‘tatu’ kifejezés – ami a polinéziai nyelvből származik – tekinthető a ma használt ‘tetoválás’ szó eredetének (Kaepler 2013). Jelentése szerint „egy maradandó jel a bőrön,” annak a beavatkozásnak az eredménye, amikor „egy éles eszközzel festéket juttatnak az epidermiszen keresztül a dermiszbe”² (Springer 54). A régi kultúrákban ezeknek a mesterségesen testre rótt jeleknek a funkciói

¹ Bencsik Dorottya és Lugasi Dóra létező személyek, akik mindketten nevüket adták a velük készített interjúimhoz, illetve hozzájárultak azok felhasználásához a dolgozatomban.

² „...a permanent mark on the skin after pigment is inserted through the epidermis into the dermis with a sharp instrument.” A dolgozatban előforduló valamennyi magyarítás a saját fordításom.

erőteljesen átfedésben voltak és gyakran ellentmondónak is számítottak, mint azt a következő különböző funkciók felsorolása is mutatja. A tetoválásokat nem csak díszítő motívumnak lehet tekinteni. Bizonyos kultúrákban ezek jelölték a társadalmi különbségeket, akár presztízst, akár alárendeltséget jelölve egy törzsben. A mikro-polinéziai törzsek nőinél gyakran a házasságra való felkészültségre, vagy máshol éppen a már házasságra utaltak (Hage et al. 336). A tetoválás büntető funkcióját tárták fel C. P. Jones³ kutatásai. Jones szerint a „‘stigmák’ a görögök és rómaiak esetében majdnem mindig tetovált és nem beégetett bélyeget jelentenek”⁴ (Jones 2). Úgy tudni, hogy a görögök a perzsáktól vették át a tetoválás gyakorlását és büntetés gyanánt a rabszolgáikat (főként a szökevényeket) jelölték meg látható tetoválásokkal, melyek megmutatták, hogy kikhez tartoznak. A rómaiak a görögöktől jelentősebb változtatások nélkül vették át a tetoválást, csupán később bővítették ki, vagy inkább módosították alkalmazásukat: nem csupán büntetésként használták, hanem katonáikat (akik a Birodalom tulajdonát képezték) is megjelölték ily módon az osztaguk nevével vagy számával a karjukon (Jones 12). Ennélfogva ezeknek a mesterséges jeleknek nem dekoratív, hanem inkább praktikus funkciói voltak. A rabszolgák és később a bűnözők efféle megjelölésében gyökeredzik a tetoválásokkal kapcsolatos degradáló asszociációk egyik oka. Ezek az asszociációk a mai napig megfigyelhetők: a tetoválások a bűnözés (amit a sztereotípiák szerint jobbra a férfiak követnek el) és a megvetendő élet (pl. a laza erkölcsű nők) jelei. Más (törzsi) közösségekben azonban a tetoválás védelmező talizmánként is működött: a tetovált testrészt a fájdalomtól volt hivatott megóvni viselőjét. Egyebütt védekezési taktikaként is funkcionáltak: az ellenfelet kívánták megrémisíteni a testmódosításokkal. James Cook kapitány a 18. században több olyan törzsről is beszámolt, melyek aktívan gyakorolták a tetoválást (Jones 12). A későbbiekben is a tengerészek számottevő népszerűsége tette szert az egzotikus maradandó testrajzaiknak köszönhetően, és mind a mai napig a tetoválások védelmet, emlékeket jelentenek a hajósoknak és tengerészeknek, vagy egy fontos utazásnak állítanak emléket (Jones 12). Ez a szimbolikus, kommemoratív funkció aztán a tetoválás népszerűbb gyakorlataiba, értelmezéseibe is beszüremkedik: egy-egy testrajz az életút fontos eseményét hivatott megjelölni.

Az emberi tetoválás legrégebbi bizonyítéka azonban még a törzsi vagy professzionális tetoválások elé datálható: a Jégember Ötzi mumifikálódott maradványaihoz kötik. Az Alpok osztrák-olasz határához

³ A C. P. Jones rövidítéssel a szerző névválasztását tartom tiszteletben

⁴ "...‘stigmata’ among the Greeks and Romans are almost always tattoo- and not brand-marks."

közel 1991-ben megtalált leletet körülbelül 5000 évesre datálják ([The Incredible Age of the Find](#)), a testen talált tetovált jelek funkcióját tekintve pedig gyógyító hatást tulajdonítanak nekik elhelyezkedésük miatt (ízületek, sérülések felett vannak). A bőr díszítése elterjedt volt Észak-Afrikában, pontosabban Egyiptomban is, ahol ez jelentős szokás volt az ottani nők körében. A kutatók által Kr.e. 2160 és 1994 közöttire datált egyiptomi papnők és felsőbb osztálybeli nők múmiáin tetovált pontokat találtak a melleken, a hason és a combokon is. „Ezt a bizonyos művészeti formát úgy tartják, hogy a nőkre korlátozták és ezek a nők általában valamilyen rituális szokással álltak kapcsolatban”⁵ ([History of Tattooing, Egypt](#)), vagy másképpen spirituális kapcsolatuk volt a választott istenekkel, akiknek ezek a papnők az életüket szentelték. Ugyanakkor a felsőbb osztálybeli nők esetében a tetoválások valószínűleg a terhesség alatti védelmet, a termékenység fokozását vagy a társadalmi pozíciójukat jelentették. Feltételezhetően ezek a kizárólag női testmódosítások a szexuális vonzerő fokozását is szolgálták (Pinch 126).

Visszatérve a tetoválások törzsi jelentőségére, ezen csoportosulások női tagjainak a tetoválások nem csupán a szépség hangsúlyozásának eszközei voltak, hanem K. S. Mathur⁶ szerint „a ‘törzsi azonosítás jeleit’ is képviselték, amik nélkül a lányokat nem lehetett volna besorolni a törzs [érett] női tagjai közé”⁷ (Mathur 140). A nők tetoválásainak közösségi hovatartozást jelölő identitásmarker jelentősége napjainkban is erőteljesen jelen van. Ahogy Margo DeMellora hivatkozva Cyril Siorat is rámutat, a tetováló közösségek nem csupán kötött földrajzi hellyel rendelkező törzseket jelentenek, és az ezekhez a közösségekhez tartozók közül sem kell feltétlen mindenkinek tetoválnak lennie. A tetováló közösségek azokat az egyéneket foglalják magukba, akik valamilyen módon részt vesznek „egy tetováló közösség létrehozásában és annak fenntartásában”⁸ (Siorat 374). Napjaink erősen tetovált női hajlandóságot mutatnak arra, hogy testüket a különböző mintákkal, szimbólumokkal és figurákkal díszítve fejezzék ki egy relatíve zárt tetovált közösséghez való tartozásukat. Számukra a tetoválás ugyanolyan jelölökké váltak, mint az említett törzsek női tagjainak: a nő ezeket viselve teljes tagjává válik a (választott) közösségnek vagy körnek.

A 19. században a tetovált testek hamar a vurstlik és a cirkuszi mutatványosok alapvető kellékeivé váltak, beállva a sorba olyan

⁵ „This particular art form is believed to have been restricted to females and usually these women were associated with some kind of ritualistic practice.”

⁶ A K. S. Mathur rövidítés használatakor a szerző névválasztását tartom tiszteletben.

⁷ „...‘marks of tribal identification’ without which the girls cannot be classified into the fold of tribal womanhood.”

⁸ „...in the creation and the maintenance of the idea of a tattoo community.”

látványosságok közé (pl. Sziámi Ikrek, A Szakállas Nő, A Kövér Nő), amiket ezek a freak-show előadások vonultattak fel (ld. Kérchy & Zittlau 2012; Kérchy 2009). Onnantól kezdve egyre több tetovált nő jelent meg a tetoválásait kitalált történetekkel, fikcionális, kalandos életutakkal társítva és magyarázva, egyszerre verbálisan és vizuálisan is látványossággá téve szokatlan testüket.⁹ Ezek a nők általában egzotikusan csengő neveket választottak maguknak, hogy kihangsúlyozzák az elhatárolódásukat és különbözőségüket a többségi társadalomtól, amelynek egykoron eredetileg ők is a tagjai voltak, míg nem testírásaikkal vállaltan radikálisan kívülállóvá váltak. Azonban az, hogy kidíszítették bőrüket és ilyen „szörnyszülőtteket és csodabogarakat” felvonultató előadásokon szerepeltek, önmagában nem tekinthető társadalmi ellenállásnak – mint ahogy sokszor a mai erősen tetovált nők esetében sem –, sokkal inkább szenzációhajhász és jól jövedelmező figyelemfelkeltésként értelmezhetjük tevékenységüket. Máságuk tulajdonképpen beleolvad a társadalmilag marginalizált show business kép(let)be. Őket a freak-show kutatás terminológiája „csinált

1-2 fotó: La Belle Irene (bal) és The-Tattooed People (jobb)

csodabogaraknak” (made freaks, ld. Bogdan 1990) nevezi (mivel testük különbözősége nem születésüktől fogva kísérte végig életüket biológiai fogyatékosként, hanem akarattal változtattak magukon a tetoválásaiikkal).

⁹ Ilyen szórakoztatóművészek voltak pl. La Belle Iréne, Miss Stella, Lady Pictura, Mrs Williams, Ruth-Sylvia, Surita (Oettermann 203).

Lázadásuk keretbe zártága ellenére azonban mégis olyan látványosságokká lettek, melyek a nőiesség társadalmi kódjait végső soron erősen felforgatták például azzal, hogy az idealizált hibátlan női bőrt tetoválásokkal díszítették, valamint a kor konzervatív öltözködési szokásaihoz képest kidíszített testüket ledér öltözetben közszemlére tették (ahelyett, hogy otthon az engedelmes és törékeny feleség szerepét játszották volna).

Napjainkban a testet fegyelmező társadalmi kódok kevésbé szigorúak, mint a történelem egyes szakaszaiban, most az önkifejezést viszonylag szabadon meg lehet valósítani különböző testmódosítási tevékenységeknek köszönhetően. Ez a relatív önkifejezési szabadság nyilvánul meg az igazán az 1900-as évek elején Amerikából induló (és még a mai napig is tartó), de főként a 60-as évek óta jelentős 'Tetoválás Reneszánszának' időszakos jelenségében is. Ez a kifejezés a tetováló művész és teoretikus Arnold Rubin nevéhez fűződik, és nem csupán a tetoválások utóbbi évtizedekben növekvő népszerűségét, hanem például a tetoválással foglalkozó újságok és találkozók által elősegített „konceptiócsiszolást... ,technikai fejlődést... , a folyamat és az eszközök kifinomulását”¹⁰ (Fleming 61) is jelenti. A tetoválók jelentős művészeti háttérrel és képességgel rendelkező tetováló művészekké váltak, fokozatosan a tetoválást és saját munkájukat a magas művészethez közelítették. Az utóbbi évtizedekben a tetoválás olyan kulcsszavak viszonyrendszerében nyert új értelmet, mint a hitelesség, az önkifejezés és az újradefiniált nemiség – mind a tetováló művész, mind pedig a klienseik számára (Fleming 62).

A tetoválást mind történelmileg, mind pedig kulturálisan maszkulin szokásnak tekintik (tengerészekkel, harcosokkal, motorosokkal társítják), azonban úgy vélem, az adott közösséghez tartozni való akarás motivációja szembemegy a gender sztereotípiákkal, ugyanis a tetoválások erővel felruházó funkcióját kihasználva a tetovált nők épp úgy gyűjtik ezeket a maradandó rajzokat, mint férfi társaik. Testdíszítéseikkel egyenrangú félként akarják magukat pozícionálni a tetováltak közösségében, ahol illetően módon a bőrre rajzolt minta felülírja a konvencionális nemi distinkciókat. Jóllehet, hogy elsősorban a tetováltság lesz az elsődleges identitásmarker és nem a női(es)ség vagy férfi(as)ság. Természetesen általánosságban véve ez csupán egy a lehetséges motivációk közül, amiért tetováltatnak.

---

¹⁰ „...refinements of conception... technical developments... and the refinement of procedure and equipment.”

Testpolitika – a test határai

A középkorban a testpolitika metafora azt az eszmét jelentette, ahol az államot vagy a társadalmat emberi testként ábrázolták, s a szervek szimbolizálták a különböző funkciókat és elvárásokat. A 20. században a teoretikusok kezdték nem csupán tisztán biológiai formaként vagy egy metaforikus és emblematikus entitásként értelmezni a testet, hanem olyan médiumként, amit történelmileg konstruáltak és társadalmilag irányítottak (Bordo 181).

A normatív, idealizált női test konstruálása nem csak a populáris kulturális reprezentációkban, de a magánszférában is fontossá vált. Susan Bordo szerint a női test ki van szolgáltatva a módosítások és változtatások folyamatos, ismétlődő folyamatának. A nő rengeteg időt, pénzt és energiát használ fel saját maga gyantázására, festésére és illatosítására (Bordo 184). A társadalmi média a test misztifikálásával (reklámok, televíziós műsorok vagy filmek) arra ösztönzi a nőket, hogy saját testüket hasonlítsák a társadalom által normalizált, semlegesített és ideológiailag kötelező testhez, mely „az egyetlen ‘valóság’, ami számít”¹¹ (Bordo 197). Ehhez a normalizált testhez viszonyítva a domináns társadalom a nők számára engedélyezi, hogy változtassanak a testükön néhány elfogadott módszerrel (pl. szépepzeti műtétek, smink tetoválás), mivel ezek csupán megerősítik a társadalmilag létrehozott női testideált (passzív, törekeny, esztétikailag szimmetrikus, stb.). Másrészt viszont a testdíszítés az egyik módja az egyéni önkifejezésnek (vagy a látszólagos tökéletesítésnek), amivel ábrázolhatjuk miként is érzünk önmagunk iránt, vagy inkább, hogy önmagunk egy ‘jobb verzióját’ hozzassunk létre, ami részben más mint az elvárt norma.

A különböző feminista elméleti tanulmányok és a nők felszabadítását célzó mozgalmak (női mozgalmak, feminista performance művészet, vagy éppen a női tetoválás) hatására a test külső és belső határai elmosódtak (Grosz 1994). Noha ideológiai előírások – mint például, hogy mi számít a konvencionálisan kívánatos női testideálnak – még mindig hatással vannak a nyugati posztindusztriális fogyasztói társadalmak nő-képének, ezek nem homogének. Például azért nem, mert azt is számításba kell venni, hogy milyen anyagra írunk. Például azoknak a nőknek, akik önkifejezés céljával tetoválással módosítják a bőrüket, ez a testművészeti fajta olyan módszerré válhat, ami által megerősítik önképüket, ellentétben azokkal a nőekkel, akik társadalmilag elfogadott, normalizált testtel bírnak.

A tetoválás olyan testművészeti forma, ami a testiség legfontosabb fizikai határvonalát veszi célba: a bőrt. Judith J. Halberstam szerint a bőr „a

---

¹¹ „...the only ‘reality’ which counts.”

legtörékenyebb a határvonalak közül és egyben a legstabilabb jelölő”¹² (Halberstam 163). Maurice Patterson és Johnathan Schroeder gondolatmentével élve, a bőr abban az értelemben egyszerre a legtörékenyebb és jelölő, hogy az egyéni és a társadalmi értékek határterülete, azok szüntelen elkülönöztetődésének az eredménye: „A bőr fejezi ki külső és belső, az egyén és a társadalom, a személyes identitás projektek és a piaci kultúrák közötti dinamikus kapcsolatot”¹³ (Patterson & Schroeder 257). A testek és a bőrfelületük a fogyasztói társadalomban árucikkekké válnak, mivel úgy formálódnak, hogy megfeleljenek az elvárt, kívánatosnak feltüntetett, látványos szépségideálnak. Maga a tetoválás folyamata azonban ezen túl, vagy akár ezzel szemben, erővel ruházza fel az egyént, melynek segítségével visszaveszi az irányítást a saját teste fölött: ahelyett, hogy alárendelődné a társadalmi elvárásoknak, a bőre felszínére írva ideológiáját, személyes értékeit, cselekvő ágenssé válik. Ezzel felülírják helyüket a társadalomban – különösen, ha a tetovált egyén tudatosan áll ellen, illetve ha a fennálló ideállal szembeni megkülönböztetésnek fogja fel ezeket a motívumokat.

Motivációs kategóriák

Mivel a testmódosítások gyakorlata nagy népszerűsége miatt, de továbbra is marginalizált (és részben maszkulinizált) szokás maradt, az utóbbi harminc évben számos tanulmány próbálta felfedezni az okát annak, hogy egyes személyek miért érzik szükségét bőrük maradandó díszítésének. Silke Wohlrab (2007) szerint a test efféle módosításai (piercingek, tetoválások, stb.) tíz tág motivációs kategóriába sorolhatók: szépség, művészet és divat (ahol a tetoválások divat-kiegészítőkké vagy műremekké válnak); egyéniség (ahol az egyén irányítja, tudatában van a megjelenésének és identitásának); személyes narratíva (ahol a tetoválások a személyesen átélt tapasztalatok mérföldkövei lesznek); fizikai tűrőképesség (a személyes határok próbálgatása a fájdalmas tetoválási folyamat által); csoportba lépés és elhivatottság (egy szubkultúrába vagy társadalmi csoportba való tartozás vágya); ellenállás (dacolás a társadalommal vagy éppen a szülőkkel); spiritualitás és kulturális tradíció (vonzódás más kultúrákhoz és azoknak az eszméihez); függőség (a tetoválási folyamat során felszabaduló endorfinoktól, valamint a ragaszkodás a tetoválások mérföldkő jelentéséhez); szexuális motiváció (erősíteni a személy szexuális vonzerejét a testi

¹² „...the most fragile of boundaries and most stable of signifiers.”

¹³ „Skin reflects the dynamic relationship between inside and outside, self and society, between personal identity projects and marketplace cultures.”

módosítások segítségével) és végül a különösebb ok nélküli kategória (impulzív döntés, vagy drog illetve alkohol alatti befolyásoltság) (Wohlrab 87). A motivációk persze gyakran átfedésbe kerülnek egymással a tetovált személy számára – főleg azok esetében, akik halmozzák vagy gyűjtik a tetoválásokat. Azonban a témával foglalkozó kutatások (Wohlrab 2007; Atkinson 2002, 2003) azt sugallják, hogy a legjelentősebb (és legpopulárisabb) okokat a tetoválások mögött napjainkban leginkább a személyiségkonstruálás, a saját test fölötti irányítás visszaszerzésének vágya, a személyes történetek vagy átélt tapasztalatok elmesélése, valamint az ellenállás kategóriákkal írhatjuk le. A társadalmi nemek szempontjából Silke Wohlrab (2007) szerint Michael Atkinson (2002) tetovált nőkről szóló tanulmánya alapvető áttekintést nyújt interjúalanyainak saját tetovált testükre vonatkozó véleményéről: „a női tetoválásoknak különböző funkciói vannak, melyekbe beletartozik a kulturális lázadás, de ugyanakkor ön maga visszanyerés[ének] és saját maga meghatározás[ának vágya] is”¹⁴ (Wohlrab 88).

Két interjúalanyom is hasonlóan vélekedett a tetoválások mögött húzódó lehetséges motivációkról, mikor arra a kérdésemre válaszoltak, hogy szerintük milyen indíttatásból érkeznek tetováló stúdiójukba a nők. Lugasi Dóra erről a következőket mondta:

Mindenki (nem csak nők) valamit meg akar valósítani magán. Ennek sok oka lehet, ahány ember annyi féle ok lehet erre. Sokan emléket akarnak állítani valaminek vagy valakinek, vagy önmagunknak, díszíteni szeretnék magukat, önbizalmat vagy örömet akarnak tetoválás által szerezni maguknak vagy másoknak. Vannak, akik egy általuk rajongott híres tetováló művész munkáját akarják magukénak tudni. Ezáltal mintha egy igen értékes műtárgy tulajdonosai lennének, amit soha senki nem tud elvenni tőlük. És persze vannak, akik sajnós divatból, vagy mert a másoknak is van.

Bencsik Dorottya a következőképpen vélekedett ugyanerről a kérdésről:

Nagyon leredukálva a dolgokat, két csoportját tudnám példának felhozni a tetováltatni vágyó nőknek és lányoknak: az egyik csoport, akik tudatosan varratnak, mindig valami olyat találnak ki, ami számukra fontos. A másik csoport azok a lányok, akik épp betöltötték a 18. életévüket és akkor gyerünk, varrassunk valamit valahova, mert már a barátnőmnek is van! Nem fogom megérteni soha. Pont ezért vált egy réteg számára populárisá

---

¹⁴ „... female tattoos have various functions, including cultural rebellion but also personal reclamation and self-definition.”

a tetoválás. A valóban komoly szándékkal közeledő vendégek indíttatása sokféle érzelemből eredhet.

Két interjúalanyom válaszait látva azok egyértelműen több kategóriára utalnak a fentebb ismertetett motivációs táblázatból. Továbbá be is bizonyítják, hogy ezek a kategóriák sokszor átfedésben állnak egymással, azoknak szétválasztása nem mindig lehetséges, mint ahogy azt a későbbiekben is láthatjuk majd.

Sztereotipizálás és diszkrimináció

Ahogy azt már korábban is említettem, a tetoválást általában főként a férfissággal hozták kapcsolatba. Ennek a szokásnak a messzire nyúló történetében általában tengerészek, harcosok, rabok, katonák, bűnözők, rabszolgák, míg a huszadik századtól kezdve később a szubkulturális rétegek motorosai, utcai bandái, punkok díszítették bőrüket a különféle motívumokkal, hogy „agresszív, erős vagy ‘veszélyes’ férfisságképet hozzanak létre és erősítsenek meg”¹⁵ (Atkinson 220). Éppen ezért a nyugati populáris kultúrában a nők részvétele a tetováló közösségekben az utóbbi pár évtizedig nem volt túlzottan elterjedt. Ez a nemi megkülönböztetés a férfi és nő között a mai napig jelen van és a női tetováltakra is általában különböző sztereotípiákat sűtnek.

A sztereotípiák leegyszerűsítő kategorizálásként működnek az adott csoportban vagy közösségben, annak tagjait „pár kulcstulajdonsággal azonosítják be”¹⁶ (Cranny-Francis et al. 141). Azok, akik ezt a mechanizmust alkalmazzák (az adott helyzetben hatalommal rendelkező csoportok) általában a körülírt közösségen kívül állnak, ezért a sztereotípiák gyakran bizonyulnak hamisnak. A pozitív sztereotípiák azon társadalmi normák, melyekkel a hatalmon lévő csoportok igazolják önmaguk elkülönítését a negatívan sztereotipizált, marginalizált csoportoktól. Ez a definíció rámutat a sztereotípiák kizáró természetére: minden elutasításra kerül, ami a hatalommal rendelkező csoport társadalmilag konstruált normáitól eltér. Az általános asszociációk a tetoválásokkal és a tetovált személyekkel kapcsolatban általában a negatív kategóriába esnek. Főként a késő modernitásban a tetoválások mind a férfiak, mind pedig a nők számára a nyugati kultúrák normáitól való elhatárolódást (is) jelentik, azaz ha a sztereotipizálás mechanizmusa működésbe lép, ezekre a személyekre (az esetek többségében tévesen) deviáns viselkedési formát vetítenek rá (pl.

¹⁵ „... for creating and confirming aggressively strong, or ‘dangerous’ masculinities.”

¹⁶ „... by identifying them with a few key characteristics.”

dohányzás, alkoholizmus, drogfogyasztás, agresszivitás). Vizsgált alanyaim véleménye szerint a tetoválások megkülönböztető funkciója gyakran magával hordozza a már említett ellenállást. Michael Atkinson (2002) tanulmánya a kanadai nők test-projektjeiről megfelelően illusztrálja ezt a fajta ellenállást. Atkinson érvei szerint ezek a nők a nőiességre vonatkozó domináns ideológiákat kérdőjelezzik meg, így ebben az esetben a tetoválást lázadó és emancipációs funkcióval ruházzák fel.

A történelem során a nőket általában a természethez és a testiséghez kapcsolták, igazolva azokat az erősen nemekhez köthető sztereotípiákat, melyek még ma is megfigyelhetők. René Descartes filozófiájának dualizmusa az elmét (mentális, tudatosság) és a testet (anyagiság) állítja szembe egymással (Robinson 2013). Ezt a felosztást követve a férfiakat társadalmilag racionálisnak, erősnek, érzelemmentesnek, mérvadónak, aktívnak láttatták/láttatják, míg a nőket gondoskodónak, érzelmesnek, érzékenynek, ösztönök által vezéreltnek és passzívnak. Továbbá, mivel a nők képesek életet adni, a reprodukív szexualitást is az ő nemükhöz kötötték. Így nem meglepő, hogy a tetoválások esetében napjainkban egy olyan – a törzsi és egyiptomi példák kapcsán korábban már említett – sztereotípiát is újra felbukkan, mely szerint ezek az erősen tetovált nők azért tetováltatnak, hogy megerősítsék szexuális vonzerejüket. (Ennek a sztereotípiának a gyökerei a gyarmatosítás korabeli faji megkülönböztetéseiből is eredeztethetők, ahol is a színes bőrű nőket szexuálisan túlfűtöttnek, primitívnek bélyegezték.) Az erősen tetovált nőket (főleg ha tetoválásaikkal ebből a nőképből akarnak kilépni) a társadalom védekező, sztereotipizáló mechanizmusa mind a mai napig ily módon próbálja degradálni és ellehetetleníteni, s ezzel másokat elrettenteni a hasonló gyakorlatoktól, ami például személyi és munkahelyi diszkriminációk képében is megjelenik. „Most egy nő tele van varrva? Elvetemült! Nem is nőies... De persze az összes ilyen témájú weboldalnak több ezer és sok esetben millió rajongója van. Diszkrimináció agyoncsapva” – vélekedik Lugasi Dóra, igazolva a személyi diszkrimináció jelenlétét, majd a munkahelyi diszkriminációval folytatja:

A probléma továbbgörgetve: sok munkahelyen tartanak attól, hogy az emberek megvetik az alkalmazottakat, ezáltal üzletüket, ha tetoválást viselnek. Ha egy sebész életet ment feje búbjáig beöltözve, hálásak neki a megmentettek hozzátartozóikkal együtt. Ha ugyanaz a sebész köpeny nélkül kiderül, hogy tetovált, már nem mentette meg, vagy nem is rendelkezik azzal a tudással? Szintén emberi ostobaságról beszélünk, ami remélhetőleg hazánkban is hamarosan megszűnik.

Mikor szintén ezekről a diszkriminációkról kérdeztem, Bencsik Dorottya, maga is erősen tetovált nőként, saját tapasztalatait hozta fel példaként:

Amint felkerültek rám a már ruhával sem takarható tetoválások, bevallom, eleinte szó szerint szégyelltem bemenni és megjelenni egy-két helyen, mert már előre láttam a megvető pillantásokat, amint végignéznek rajtam. Van, amikor a benzinkúton úgy veszik el tőlem a pénzt, hogy véletlen se érjenek a kezemhez. A bankban próbálnak nem rám nézni, az utcán megbámulnak, a munkaügyi központban pedig eleve halálra vagyok ítélve. Temetéseken nem is tudom, hogyan jelenjek meg, legfőképp emiatt sehogy, tömegbotrányt keltenék... Egyébként ugyanúgy elítélik és diszkriminálják a tetovált fiatal férfiakat is, mint minket, csak nálunk még ráraznak egy jó nagy adagot a szépen kitalált sztereotípiákra, csak azért, mert nőből vagyunk [...] Ha egyedül vagyok [a törzshelyemen], rögtön jönnek a megszólások, vagy épp a kéréstlen meghívások.

A fentiek ismeretében a problémát a tetoválások láthatósága jelenti, vagy más szóval, hogy viselőjük nyíltan felvállalja újrakonstruált identitását. Külföldi példaként Kat Von D-t (fotó a következő oldalon), napjaink egyik leghíresebb amerikai női tetováló művészet említeném meg, aki szintén arról beszél, hogy erősen tetovált nőként miként élte meg az emberek negatív reakcióit, és hogy milyen érzés volt neki különböznie a 'normális' emberektől:

Valószínűleg nekem is ugyanannyira nehéz volt megértenem, hogy az emberek miért viszonyultak így hozzám, mint ahogy nekik azt, hogy a tetoválás nem csupán degenerált önbillogozásról szól, hanem az önkifejezés egy másik formáját is jelenti.¹⁷ (Von D 19)

Kutatásaimból és esettanulmányaimból kiindulva tehát a mai vélekedés a sztereotípiák és diszkriminációk kérdésével kapcsolatban megegyezni látszik mind a nyugati országokban, mind pedig hazánkban.

A tetoválásoknak, mint a különbözőség bélyegeinek azonban változik a megítélése. Michael Atkinsonra (2003) hivatkozva Joseph Hancock szerint a „tetoválás azért válik normatívvá, mert beágyazódtak a [...] kultúrába. Emiatt az ezen művészeti ághoz társított sokkhatás ellenére is már-már normálissá vált a tetoválásokról való [pozitívabb] vélekedés és

---

¹⁷ "It was probably just as hard for me to understand why people reacted that way to me as it was for them to understand that tattooing wasn't just a self-inflicted label for degenerates, but another form of self-expression for me."

azoknak a testen való alkalmazása”¹⁸ (Hancock 972). Valószínűleg ez lehet az egyik oka annak, hogy az idősebb és a fiatalabb generációk másként vélekednek a tetoválásokról. Úgy tűnik, hogy az idősebb korosztály a tetoválást még mindig a negatívumokkal és a sztereotípiákkal azonosítja, míg a fiatalabb generációk elfogadóbbak és figyelmen kívül hagyják a „társadalmi megbélyegzést, amit ehhez a testművészeti formához kapcsolnak, és azt inkább önkifejezésnek tekintik”¹⁹ (Hancock 972). Azonban annak ellenére, hogy ezek a fiatalabb generációk nyitottabban állnak (a női és a férfi) tetováláshoz, a látható, szembetűnő testdíszítéseket általánosan

*Kat Von D. Forrás: az alkotó honlapja,
www.katvond.net.*

még mindig nem fogadták el. Ennek az ellentmondásnak az oka a tetoválások fentebb már említett kettős természetében keresendő. Azonban pont ennek a megkülönböztető hatásnak és a tetoválás kettős értelmezésének köszönhető, hogy ezek a test-rajzok populárisává válhattak, mert az önmeghatározás alternatív lehetőségét látják benne, amit továbbra is a tetoválások legerősebb vonzerejének mondhatunk.

A női test megbélyegzése/jelölése

A tetoválás korábban ismertetett motivációs táblázatán belül az egyéniség kategóriába tartozik az identitás fogalma is, mely esszenciális kulcsszava a tetovált személyeknek, főleg ha egy szubkulturális rétegben élnek. Ez a mai erősen tetovált nők számára különösen fontos tényező, mivel – az erősen tetovált férfiakkal ellentétben – számukra (még mindig) nem elég csupán saját személyiségükre hivatkozni, illetve állást foglalniuk a domináns kultúrával szemben, ugyanezt a tetováltak közösségén belül is meg kell tenniük (mind tetováltként, mind tetováló művészként), hogy a tetovált férfiak komolyan vegyék őket, vagy egyenrangú félként tekintsenek rájuk.

¹⁸ „... tattooing becomes normative because it has been embedded in [...] culture. Therefore, the notion and application of tattoos to the body almost become normal, apart from the usual shock value associated with this art.”

¹⁹ „... the social stigma attached to body art and see it as personal expression.”

Azon általános vélekedés ellenére, hogy a tetoválások populárisává váltak, az erősen tetovált női test továbbra sem vonzó, sőt inkább deviáns. Mint minden tetovált személynek, ezeknek a nőknek is el kell dönteniük az identitás-konstrukció során, hogy tetoválásukat privát vagy publikus eszközként élék-e meg. Privát eszközzé akkor válnak ezek a motívumok, ha olyan helyekre tetováltatnak, melyeket ruháikkal könnyen eltakarhatnak (ezzel megtartva, vagy legalábbis nem veszélyeztetve a társadalomban eddig elért pozíciójukat), publikussá pedig értelemszerűen akkor, ha látható helyeken viselik őket (Atkinson 231). A korábban már említett motivációs kategóriák közti átfedés miatt azt is meg kell említeni, hogy ez a stratégia nem általános viselkedési forma az erősen tetovált nők között, csak egy részük köt kompromisszumot tetoválásuk eltakarásával, hogy elkerüljék a sztereotípiákat és diszkriminációkat.

Rejtve vagy sem, az erősen tetovált nőknek a tetoválásait napjaink társadalma még mindig abnormalisnak bélyegzi, s a tetoválások automatikus meghosszabbításaként, a bőrét így kivarrató nőt is, mivel amikor publikusan felvállalják, nyíltan közszemlére teszik testmódosításaikat és ezzel a normalizált testtől való (sokszor szándékos) elhatárolódásukat. Ezeknek a testeknek az abnormalitását a szakirodalom a groteszkhez szokta kötni.

A groteszk test és a tetoválás

Mikhail Bakhtin (1995) szerint a groteszk test – a „befejezett”, zártságra törekvő, a testkánonnak megfelelővel ellentétben – a folyamatos formálódást, a befejezetlenséget hangsúlyozza, határai elmosódottak és ezzel egy új, készülöben lévő, második testet hoz létre, vagy idéz meg. Az erősen tetovált nők esetében a tű és a festék a bőr alá hatolva valóban egyfajta „második bőrt” hoz létre, és a bakhtini logikát követve a groteszk itt nem „deformálnak” láttatott testrészként (pl. nagy orr vagy száj) jelenik meg, hanem dekorált bőrfelületként. Ez értelmezhető úgy is, hogy az inkább „belső” groteszk a tetoválási folyamat során válik láthatóvá, kerül a „felszínre”. A bőr lesz az az eszköz, felület, mely megmutatja a tetovált személy „belső” énjét. Ahogy számos tetováló művész is vallja, ők csak segítenek ezeknek a már eleve létező figuráknak, szimbólumoknak és mintáknak a felszínre hozásában (Fleming 63). A (női) test groteszk minősége áthelyeződik a határvonalra, mivel a tetoválások festéke maradandó jelekkel mutatja meg, hogy mi rejtőzik a bőr alatt. Ezek a rajzolatok azonban mégis belül, a bőr felszíne alatt maradnak. A tetoválásoknál pontosan ez törli el a benti és kinti világ közti határvonalat, melyről Bakhtin koncepciója is szól.

Interjúalanyaimtól ugyan nem kaptam konkrét utalást a groteszk test és a tetoválás kapcsolatára, de Bencsik Dorottya gondolatai a tetoválás és az idős kor kapcsolatáról közvetve ebben a nézetben értelmezhetők. Arról szólnak, hogy egy groteszknak tartott, de az önkifejezés jegyeit magán hordozó tetovált (női) test miként lesz több a tetoválást nem viselőnél:

Gondolom, sok mindenkit érdekel az, hogy öregen is szépek lesznek-e a tetoválások és ők maguk. [Én] biztos vagyok benne, hogy akkor még jobban fogjuk értékelni azt, hogy a testünk egy élő mesekönyv, az életünk mesekönyve, amit úja és újra elolvashatunk, újraélhetünk... és ez csak nekünk adatik meg, 'nekik' nem!

Ugyanehhez a bakhtini logikához kapcsolódva Lugasi Dóra szerint „a társadalom még mindig (és valószínű sajnós még jó darabig) minden fura, vagy számára még szokatlan dolog ellen első reakcióra megvetést tanúsít,” groteszknak tart, ezáltal a nem megszokott tetovált bőr is erre a sorsra jut. Bencsik Dorottyaéhoz hasonlóan ő sem tesz különbséget az erősen tetovált női és férfi vendégei között. Mindkét nem képviselőire úgy tekint, mint olyan „személyekre, akik előre megbíznak bennem annyira, hogy engem választanak tetoválójukul, ezért nekem azt az elképzelést meg kell valósítani úgy, ahogy elvárják, vagy ha lehetőség van rá, annál sokkal jobban-szebben”. Ez az érvelés utal a tetováló művészek fentebb említett nézetére, miszerint ők csupán segítenek a felszínre hozni a bőr alatt rejtőző 'belső' ént.

Philip Thomson szerint a mai groteszk „a komikus megmagyarázhatatlan kombinálása az irtózatossal, vagy a teljes mértékben eltérő elemek összefonódása, mely furcsa, gyakran kellemetlen és zavaró érzelmi konfliktusokat eredményez”²⁰ (Thomson 14). A tetovált női test olyan szintérré válik, melyen ezek az eltérő elemek (a tradicionálisan maszkulin tetoválások és a hibátlan női test) keverednek. A kidíszített bőrfelület a néző számára valóban ismeretlenként hathat, mely képes kiváltani azokat az ellentétes érzelmeket, amelyekről Thomson ír. A tetovált test abnormálisnak bélyegzése a domináns kultúra egyik védekező mechanizmusa, mivel az a klasszikus testet (zárt, befejezett, önuralommal bíró) preferálja a groteszk testtel (nyitott, folyamatosan formálódó, szabálytalan, változó) szemben (Russo 8). Ezért a sztereotípiá, miszerint a tetoválás deviáns testművészeti gyakorlat, itt újra felbukkan, s a díszített testet groteszkké transzformálja.

²⁰ „... the comic inexplicably combined with the monstrous, or the interweaving of totally disparate elements, producing a strange and often unpleasant and unsettling conflict of emotions.”

Ezek a tintával rajzolt motívumok tekinthetők a belül lakozó én kivetüléseinek, rituáléknak vagy társadalmi stigmatizációknak, illetve számos tetovált nőnek – főleg azoknak, akik bántalmazás, vagy krónikus betegségek (pl. mellrák) túlélői – gyógymódot is jelenthetnek, mivel a maradandó minták a testükön segítséget, erőt nyújthatnak az életükben korábban átélt fájdalom, trauma feldolgozásához. Ezekben az esetekben a tetoválások vagy más testmódosítások (pl. piercingek) egyáltalán nem hordoznak magukban csábító vagy dekoratív jelentést, ami aláássa azt a feltételezést, hogy ezek csupán üres posztmodern jelölők. Például a fent említett mellrák túlélők esetében sokszor a női büszkeség szimbólumaivá válnak, „felhívva a figyelmet a nőre, aki túlélte és bátorságot talált önmagában”²¹ (Mosher 145).

Bencsik Dorottyára hivatkozva a tetoválások gyógyító funkciója jelen van az ő, illetve vendégei esetében is, mint motiváció:

Én mindig olyankor varratok, amikor valami nagy változás, vagy trauma ér. [A tetoválás] segít feldolgozni [azt], azonban nyomot is hagy rajtam és bennem. Egyszerűen kell, hogy rajtam legyen, másképp megfosztom magamat a továbblépés esélyétől, és nem lennék teljes az életem új szakaszában. A tetoválás nekem még mindig kell, innen tudom, hogy igaz, amit érzek.

A női tetováló művészek

A ‘Tetoválás Reneszánsza’ óta a tetováló művészek munkájában jelentős változás ment végbe. Az új technikák kitanulása és saját maguk fejlesztése a professzionális művészeti tudás elsajátítása kihívást jelentett a számukra, valamint el is különítette őket azoktól a tetoválóktól, akik csupán adott mintasorozatból dolgoznak. A tetoválás világában ez a forradalom lehetőséget nyújtott a tetováló művészeknek, hogy immár képessé váljanak nagyobb mértékben együtt dolgozni a klienseikkel. Más szóval, a most már professzionális tetováló művészek nagyobb mértékben fel tudták fedezni saját magukat és művészetüket. A női tetováló művészek számára pedig emancipációs lehetőségeket is magában hordozott, hogy a munkásságukat alapul véve (végre) egyenlőnek tekintsék őket férfi társaikkal. Így a test maga vált azzá a „harcmezővé és eszközzé, amelynek segítségével ki tudták fejezni személyes értékeiket és életszemléletüket”²² (Farkas 2011). Ez persze nem csak a tetováló művészekre, hanem a vendégeikre is igaz.

²¹ „... calling attention to the woman who survived and the courage she found within.”

²² „... battleground and a tool through which they could express their personal values and approaches to life.”

Ugyanakkor érdekes megfigyelni egy ezzel párhuzamos folyamatot. A tetoválás jelenkori ábrázolásában a média gyakran hajlamos arra, hogy „leválassza a tetoválás művészetét munkásosztálybeli gyökereitől”²³ (Roberts 154), „a tetoválást, mint középosztálybeli kulturális gyakorlatot láttatja, mely esztétikus értékeit eleve magában hordozza”²⁴ (Kosut 1043). Ugyanez a mechanizmus, mely populárisrá is teszi a tetoválást, egyben kevésbé szubkulturális gyakorlatként is tünteti fel azt. Ez a jelenség egyben sok, a szakmában dolgozó tetováló művész nemtetszését is kiváltja. „Nem vagyok biztos benne, hogy nem csak a magamutogatás végett halmozzák-e a tetoválásokat viszonylag rövid időn belül” – válaszolta Bencsik Dorottya arra a kérdésemre, hogy ő miként vélekedik a mai erősen tetovált nők növekvő számáról. Majd így folytatta:

Én magammal és a tetoválásaimmal kapcsolatban terv szerint haladok... Ezért van az, hogy nem mindig értem meg azokat a nőket, akik szinte csak maga a tetoválás iránti vágy miatt varratnak, ennél azért sokkalta több jelentősége van a dolognak.

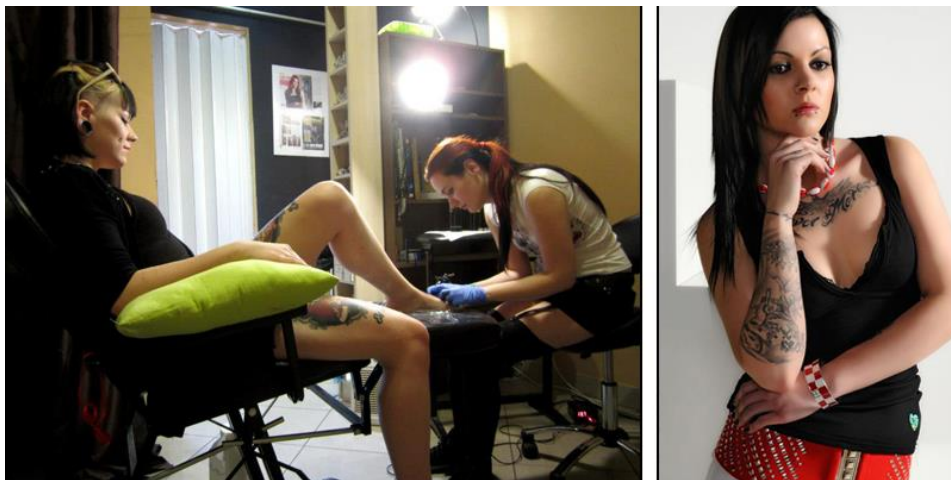
A tetoválások egyre populárisabb alkalmazása miatt tehát egyes nők (és férfiak) számára ezek a minták divat-kiegészítőkké válnak. „Ezért vagyok mérges, amikor semmitmondó, vagy elcsépeelt tucát mintákat akarnak az emberek magukra. De hát, nem mindig van beleszólásom, de azt kívánom, bárcsak lenne,” mondta Bencsik.

Ahhoz, hogy pontosabb képet kapjunk a tetováló művészek és női vendégeik helyzetéről hazánkban, természetesen szükségesnek tartanám, hogy a témával foglalkozó jövőbeni kutatások során több, Magyarországon dolgozó művész is megszólalhasson, de úgy vélem, hogy a két esettanulmányomból kiemelt releváns részek is elegendőek arra, hogy egy hozzávetőleges képet kapjunk az itthoni helyzetről. Magyarországi viszonylatban reflektálva tanulmányom fő kérdésére, hogy miért válhat(ott) a tetoválás a nők (és a férfiak) számára önkifejező-eszközzé, Lugasi Dóra a következő választ adta:

Egyszerűen változik a világ és kezdik megszokni a tetoválást az emberek. Sokaknak kezd megtetszeni, amit az egyre több tetováló- és testmódosító szalon is igazol. Azért vált népszerűvé a tetoválás, mert [...] fejlődik a tetováló szakma. Kezd ismertté válni, hogy a tetoválás lehet egy alkotás, a művészet pedig egy érték, ezáltal egy igényes tetoválás értéket képvisel, birtokában értéket hordozhatunk magunkban-magunkon. Ennek igényével párhuzamban nő a tetovált nők és férfiak száma.

²³ „... separate the art of tattoo from its working class roots.”

²⁴ „... recreating tattoo as a middle-class cultural practice with inherent aesthetic values.”

Lugasi Dóra (balra) és Bencsik Dorottya (balra)

Ez az állítás alátámasztja ennek a testmódosítási fajtának a globális megítélésében végbemenő változását, illetve a tetoválás normatívvá válását, ami mellett Atkinson is érvelt.

A ‘Tetoválás Reneszánszának’ hazai hatásait vizsgálva pedig érdekességként Bencsik Dorottya választ emelném ki, melyben azt fejtegeti, miért lépett erre a pályára:

Első tetoválásomat 17 éves koromban készítettem el, szóval már nem volt ismeretlen számomra az inspiráció, vagy az életérzés. Egyetemi tanulmányaim vége felé közeledve fogalmazódott meg bennem, hogy szeretném kitanulni ezt a szakmát, mert ugyan a festés az életem egyik legbiztosabb pontja, a kettő képleteként született meg a döntés.

A nyugati példákhoz hasonlóan tehát Magyarországon is érződik az a (fiatalabb) tetováló művészek képzésében végbement fejlődés, mely a tetoválás pozitívan változó megítélésének és elterjedésének egyik különösen fontos – a művészekre és a nagyközönségre egyaránt kiható – okává vált.

A tanulmányom során vizsgált nyugati megállapítások és a magyar női tetováló művészek helyzete között a továbbiakban egy rövid összefoglalás keretében vonok párhuzamot. Mindkét interjúalanyom úgy véli, hogy a női tetováló művészek helyzete hazánkban sem nehezebb, mint férfi társaiké. „Semmiben sem könnyebb, és semmiben sem nehezebb. Ez egy olyan szakma ahol a teljesítmény számít” – jelentette ki Lugasi Dóra – „Ha jól, lelkiismeretesen és legfőképpen szépen dolgozik, fenn marad, keresett lesz, ha nem akkor az hamar kibukkan, és más szakmát keres.” Mindketten egyetértettek abban is, hogy a tetováló művészt a munkája és nem pedig a neme alapján kellene megítélni.

Diszkriminálják azokat a tetoválásokat és magukat tetoválónak gondolt rajztudás nélküli firkaókat, akik elcsúfítják az emberek nagy többségét. Egyetlen egy elrontott tetoválás sem születhetne meg, ha mindenki igényesen és átgondoltan döntene, mit kér és enged magára. Ez az igazán nagy probléma, és itt igazán helye van a diszkriminálásnak

vélekedett Lugasi Dóra. A motivációk, amiket felsoroltak (megélt tapasztalatok, mint mérföldkövek, díszítés, önbizalom-erősítés, híres tetoválók munkáinak gyűjtése és divat) a magyarországi tetováló szcénában is megfigyelhető.

Amit fontosnak vélek még megemlíteni a hazai helyzettel kapcsolatban az a régebb óta a szakmában dolgozó művészek viszonya fiatalabb kollégáikhoz. Bencsik Dorottya tapasztalatai szerint a verseny és széthúzás úgy tűnik, hogy a nyugati helyzethez hasonlóan hazánkban is jelen van ebben a szakmában:

Amit észrevettem, az az, hogy az idősebb művészek hitetlenül néznek az utódaikra, és inkább próbálják „eltüntetni” őket, mintsem hogy segítsék, összefogjanak. Én nem küzdök senkivel, nem versenyzek senkivel, bizonyítani is csak saját magamnak szoktam. Magamban élem meg az esetleges kudarcokat, és szeretettel várom a kihívásaimat. Minden művésznek más stílusa van, fölösleges összehasonlítani is akár. Tanulni sokat lehet egymástól, egymásról, de lehetetlen ugyanolyan alkotni.

Kérdésemre, hogy sok erősen tetovált vendégük van-e, akiket a munkáikkal díszítenek, Lugasi Dóra úgy válaszolt, hogy „egyre többen vannak, igen. Főként fiatalok jönnek hozzám, de egyre több családanya is megfordul nálunk.” Abban pedig szintén mindkét alanyom egyetértett, hogy – a külföldi helyzethez hasonlóan – nővendégeik leginkább olyan helyekre tetováltatnak, amit még ruhával el lehet takarni. Abban a kérdésben, hogy szerintük vannak-e olyan tetoválások, amelyekre nőiesként tekintenek, mindketten egyetértettek, hogy a női vendégeknek bizonyos testrészekre (derék, has, csípő, mellek) csupán a megfelelő motívumokat (pl. ornamentális vagy szimmetrikus) kell kiválasztaniuk, hogy ki tudják emelni nőiességüket. Fontos azonban az is, hogy viselniük is tudni kell azokat a tetoválásokat, hogy ‘nőiesek’ legyenek. „Én nagyon is figyelembe veszem a női test adottságait, és a vendégeimnek is ezen úton haladva szoktam javasolni a minta elhelyezését,” vallja Bencsik Dorottya, majd hozzáteszi:

Az oldalbordáknál nagyon szépen ki lehet emelni vele a testet, valamint a csípőcsontnál is. A derekat, és a szép nőies csípőt ki lehet hangsúlyozni egy szimmetrikus, finom vonalakat tartalmazó tetoválással, és a minta iránya is fontos, hogy kövesse a kiemelni kívánt felületet.

A szakmai vélemény alapján a korábban már említett sztereotípiát, mely szerint a tetovált női test elveszíti nőiességét, tehát mind a magyar, mind pedig a nyugati viszonylatban alaptalannak bizonyul.

Összegezve tehát a tetoválás, mint testművészeti forma kulturális és társadalmi múltjának az áttekintése felfedte a tetoválás kettős természetét: egyrészt úgy tartják, hogy ez egy deviáns, veszélyes és lázadó szokás, ami társadalmi kirekesztetteket hoz létre, valamint szembehelyezkedik a társadalmi renddel és normákkal. Másrészt pedig ez a szokás az egyéniség kifejezését, a test fölötti kontrol és hatalom visszavételét, a nemi erőszakkal, veszteségekkel és különféle traumákkal való boldogulást is ünnepli. A domináns kultúra elnyomó ereje ellenére a tetoválások növekvő népszerűségének okai leginkább tehát ezekben, illetve többek között a média pozitív ábrázolása által normatívvá válásban, a (szubkulturális) csoportba tartozni akarásban, a kulturális tradícióknak való ellenszegülésben, a látványossággá válásban, de leginkább a „Tetoválás Reneszánszában” keresendő. Ezek a változások tették lehetővé a női tetováló művészek számára, hogy ők is boldogulhassanak ebben a szakmában, példát mutatva női emancipációból, önbizalomból és abból, hogy átlépve a határát annak, ami társadalmilag még elfogadható viselkedésnek számít, hadat üzentek a konvencionális női ábrázolásnak.

Felhasznált irodalom

- Atkinson, Michael. 2002. „Pretty in Ink: Conformity, Resistance, and Negotiation in Women’s Tattooing.” *Sex Roles* 47:5/6, 219-235.
- Bakhtin, Michail. 1995. „From ‘The Grotesque Image of the Body and its Sources’.” In Simon Dentith (ed.) *Bakhtinian Thought. An Introductory Reader*. London: Routledge, 225-252.
- Bogdan, Robert. 1990. *Freak Show. Presenting Human Oddities for Amusement and Profit*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bordo, Susan. 1993. „Feminism, Foucault and the Politics of the Body.” In *Up Against Foucault*. New York: Routledge, 179-203.
- Butler, Judith. 1993. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- Cranny-Francis, Anne, Wendy Waring, Pam Stavropoulos, & Joan Kirkby. 2003. *Gender Studies. Terms and Debates*. New York: Palgrave Macmillan.
- D, Kat Von. 2010. *The Tattoo Chronicles*. New York: Collins Design.

- Farkas Zita. 2011. "[Body Art](#)." In Mary Zeiss Stange & Carol K. Oyster & Jane E. Sloan (eds) *Encyclopedia of Women in Today's World*. Webpage. *Sage Knowledge*. Letöltés: 2013. feb. 25.
- Fleming, Juliet. 2000. „The Renaissance Tattoo.” In Jane Caplan (ed.) *Written on the Body. The Tattoo in European and American History*. London: Reaktion Books, 61-82.
- Grosz, Elizabeth. 1994. „Sexed Bodies.” In *Volatile Bodies: Toward a Corporeal Feminism*. Indiana: Indiana University Press, 187-210.
- Hage, Per, Frank Harary & Bojka Milicic. 1996. „Tattooing and Social Stratification in Micro-Polynesia.” *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 2:2, 335-350.
- Halberstam, J. Judith. 1995. „Skinflick: Posthuman Gender in Jonathan Demme’s Silence of the Lambs.” In *Skin Shows: Gothic Horror and the Technology of Monsters*. Durham, N. C.: Duke University Press, 574-583.
- Hancock, Joseph. 2005. „Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art. Michael Atkinson.” *Journal of Popular Culture* 38:6, 1134-1138.
- Haraway, Donna. 1991. „Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century”. In *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge, 149-182.
- History of Tattooing. Egypt. 2013. [Tattoo Temple. Unique Living Art](#). 2013. Márc. 11.
- The Incredible Age of the Find. 2013. [South Tirol Museum of Archeology. Iceman.it](#). 2013. Márc. 10.
- Jones, C. P. 2000. „Stigma and Tattoo.” In Jane Caplan (ed.) *Written on the Body. The tattoo in European and American History*. London: Reaktion Books, 1-16.
- Kaeppler, Adrienne L. "[Tattooed Beauty: A Pacific Case Study](#).” *Anthropology – Bangladesh*. Blog. 2013. Márc. 12.
- Kérchy, Anna & Andrea Zittlau, eds. 2012. *Exploring the Cultural History of Central European Freak-Shows and Enfreakment*. Newcastle: Cambridge Scholars Press.
- Kérchy Anna. 2013. „[Tapogatózások. A test elméleteinek alakzatai](#).” *Apertúra* (2009/tél). 2013. Nov. 26.

- Kosut, Mary. 2006. „An Ironic Fad: The Commodification and Consumption of Tattoos.” *Journal of Popular Culture* 39:6, 1035-48.
- Mathur, K. S. 1954. „Female Tattooing Among the Tribes of Dudhi.” *Man* 54, 139-141.
- Mosher, Mike. 1999. „Bodies of Subversion: A Secret History of Women and Tattoo by Margot Mifflin.” *Leonardo* 32:2,144-145.
- Oettermann, Stephan. 2000. „On Display: Tattooed Entertainers in America and Germany.” In Jane Caplan (ed.) *Written on the Body. The tattoo in European and American History*. London: Reaktion Books, 193-211.
- Patterson, Maurice & Jonathan Schroeder. 2010. „Borderlines: Skin, Tattoos, and Consumer Culture Theory.” *Marketing Theory* 10:3, 253–267.
- Pinch, Geraldine, ed. 2006. *Magic in Ancient Egypt*. Austin: University of Texas Press.
- Roberts, Derek John. 2012. „Secret Ink: Tattoo’s Place in Contemporary American Culture.” *The Journal of American Culture* 35:2,153-165.
- Robinson, Howard. "[Dualism](#)." In Edward N. Zalta (ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2013. Ápr. 3.
- Russo, Mary. 1995. „Introduction.” In *The Female Grotesque: Risk, Excess and Modernity*. New York: Routledge, 1-17.
- Siorat, Cyril. 2005. „Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community by Margo DeMello.” *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 11:2, 373-374.
- Springer, Claudia. 2000. „Bodies of Subversion: A Secret History of Women and Tattoo by Margot Mifflin.” *Woman’s Art Journal* 21:1, 53-54.
- Thomson, Philip. 1972. *The Grotesque* (The Critical Idiom Series). London: Routledge.
- Wohlrab, Silke, Jutta Stahl, & Peter M. Kappeler. 2007. „Modifying the Body: Motivations for Getting Tattooed and Pierced.” *Body Image* 4, 87-95.